

บทที่ 4

การปรับใช้ผ้าพื้นถิ่นบ้านโคกโก่ง ตำบลกุดหว้า อำเภอกุฉินารายณ์ จังหวัดกาฬสินธุ์ เพื่อการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์

4.1 ข้อมูลเชิงพื้นที่

4.1.1 ประวัติความเป็นมาหมู่บ้าน

เมื่อประมาณปี พ.ศ. 2432 มีราษฎรจากบ้านโนนน้ำคา (คาเฮี้ย) อาเภอดงคำ จังหวัดนครพนม (มุกดาหารปัจจุบัน) ประมาณ 9-10 ครอบครัว โดยการนำของ นายอุบชัย ได้อพยพมาตั้งบ้านเรือนทางทิศตะวันออกของบ้านโคกโก่ง (ปัจจุบัน) ตั้งชื่อบ้านว่า “บ้านทุ่งบกเฒ่า” ปัจจุบันเป็นบ้านร้าง และต่อมาเมื่อปี พ.ศ. 2449 ราษฎรจากบ้านทุ่งบกเฒ่าได้ย้ายมาตั้งบ้านเรือนในบริเวณที่เป็นหมู่บ้านในปัจจุบัน และได้ตั้งชื่อบ้านว่า “บ้านโคกโก่ง” ตามลักษณะภูมิประเทศ ที่มีภูเขา โดยมีผู้ใหญ่บ้านปกครองหมู่บ้านรวม 8 คน และคนปัจจุบันชื่อว่า นายขวัญชัย ปัทมาทุม บ้านโคกโก่งเป็นหมู่บ้านที่มีผลงานดีเด่นด้านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมผู้ไท จากการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย และกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา

บ้านโคกโก่ง มีครัวเรือน จำนวน 118 ครัวเรือน ประชากร จำนวน 425 คน แยกเป็นชาย 220 คน เป็นหญิง จำนวน 205 คน มีพื้นที่เพื่ออยู่อาศัย จำนวน 100 ไร่ และพื้นที่ทำการเกษตร จำนวน 1,380 ไร่ พื้นที่สาธารณะของหมู่บ้าน จำนวน 20 ไร่

บ้านโคกโก่งตั้งอยู่ในตำบลกุดหว้า ห่างจากอำเภอกุฉินารายณ์ ไปทางทิศตะวันออกเฉียงเหนือ ประมาณ 16 กิโลเมตร ห่างจากจังหวัดกาฬสินธุ์ 96 กิโลเมตร มีอาณาเขตทางด้าน ทิศเหนือติดกับบ้านห้วยแดง ทิศใต้ติดกับบ้านนาไคร้ หมู่ที่ 7 ทิศตะวันตกติดกับบ้านวังมน หมู่ที่ 3 ทิศตะวันออกติดกับบ้านขุมขี้เียง ตำบลกุดหว้า เส้นทางหลักสู่หมู่บ้าน โดยเดินทางจากศาลากลางจังหวัดกาฬสินธุ์ ไปตามเส้นทางขอนแก่น – มุกดาหาร มุ่งหน้าไปทางทิศตะวันออก มุ่งตรงไปตามถนน สมเด็จ – มุกดาหาร ผ่านอำเภอกุฉินารายณ์ ผ่านบ้านกุดหว้า ถึงบ้านนาไคร้แล้วซ้าย และเดินทางต่อไปอีกประมาณ 3 กิโลเมตร ก็จะถึงบ้านโคกโก่ง

บ้านโคกโก่ง มีลักษณะภูมิประเทศ พื้นที่ตั้งอยู่ติดกับเชิงเขา มีภูเขาล้อมรอบทั้ง 4 ด้าน ถนนเข้าออกหมู่บ้านมีทางเดียว เป็นถนนลาดยางตลอดเส้นทางแยกจากถนนสายสมเด็จ – มุกดาหาร ที่บ้านนาไคร้ บ้านโคกโก่ง มีโรงเรียนมี 1 แห่ง มีวัด 1 แห่ง มีศูนย์เลี้ยงดูเด็กก่อนเกณฑ์บ้านชาวบ้าน ใช้บริการรักษาโรคจากสถานีอนามัยบ้านนาไคร้

สภาพทางเศรษฐกิจของหมู่บ้าน ประชากรมีรายได้เฉลี่ย/คน/ปี จำนวน 42,723.06 บาท (ข้อมูล ปี 2554) รายได้ส่วนใหญ่มาจากการเกษตร พืชเศรษฐกิจที่สำคัญ ได้แก่ ข้าว ซึ่งเป็นอาชีพหลัก และการเลี้ยงสัตว์เป็นอาชีพรอง มีการทอผ้า เสื่อเย็บมือ จักสาน เป็นอาชีพเสริม บ้านโคกโก่ง มีทรัพยากรธรรมชาติ ป่าไม้ พื้นที่ประมาณ 400 ไร่ และเป็นที่ตั้งของวนอุทยานภูว้าว มีน้ำตกตาดสูง ซึ่งเป็นสถานที่ท่องเที่ยวที่สำคัญของหมู่บ้าน ตำบล อำเภอ และจังหวัด นอกจากนี้ บ้านโคกโก่งยังเป็นหมู่บ้านท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมผู้ไท โดยเข้าร่วมโครงการ โสมสเตย์ กักการ

ท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย แหล่งน้ำ ประกอบด้วย ลำห้วยแดง ลำห้วยแล้ง น้ำตกตาดสูง บ้านโคกโก่ง มีกลุ่มองค์กรที่สำคัญ ประกอบด้วย กลุ่มสตรีอาสา กลุ่มแม่บ้าน(กลุ่มเย็บเสื้อด้วยมือ) กลุ่มร้านค้า ชุมชน กลุ่มสหกรณ์การท่องเที่ยวแบบโฮมสเตย์ กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง กลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต ประชาชนในหมู่บ้านนับถือศาสนาพุทธ มีการประพฤติปฏิบัติตามขนบธรรมเนียมประเพณี

หมู่บ้านวัฒนธรรมผู้ไทยบ้านโคกโก่ง ตั้งอยู่บ้านโคกโก่ง ตำบลกุดหว้า เขิงเขาภูพานที่ทอดยาวจากอีสานเหนือลงมาทางใต้ในเขตอำเภอภูผารายณ์ อยู่ห่างจากอำเภอเมืองประมาณ 78 กิโลเมตร และอยู่ห่างจากที่ว่าการอำเภอภูผารายณ์ไปทางตะวันออกเฉียงเหนือ ประมาณ 19 กิโลเมตร แยกจากทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 2042 สายภูผารายณ์- มุกดาหาร (เส้นทางประตูอินโดจีน) ถึงหลักกิโลเมตรที่ 52 ที่บ้านนาสคร้า เลี้ยวซ้ายไปตามถนนลาดยางเข้าหมู่บ้านระยะทาง 3 กิโลเมตร เป็นกลุ่มชนที่อพยพมาจากเมืองน้ำน้อยอ้อยหนู ในแคว้นสิบสองจุไทย เคลื่อนย้ายผ่านเวียงจันทน์และลาวข้ามฝั่งแม่น้ำโขงเข้ามาตั้งหลักแหล่งอยู่ทางอีสานของไทยที่ยังดำรงชีวิตในแบบดั้งเดิมรักษาวัฒนธรรมของบรรพบุรุษไว้อย่างเต็มรูปแบบ เป็นหมู่บ้านชาวภูไทที่อพยพมาตั้งถิ่นฐานเป็นเวลานานร่วมร้อยปี หมู่บ้านอยู่ท่ามกลางภูเขาล้อมรอบสามด้าน ชาวบ้านดำรงชีพด้วยการพึ่งพาธรรมชาติ ยึดมั่นในประเพณีวัฒนธรรมอันเป็นเอกลักษณ์ของตนเอง

ในปี พ.ศ.2541 จังหวัดกาฬสินธุ์ร่วมกับการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย ได้จัดตั้งบ้านโคกโก่งเป็นหมู่บ้านท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์วัฒนธรรมภูไท มีการนำรูปแบบ Home Stay เข้าไปในชุมชน และมีการประชาสัมพันธ์ออกไปอย่างกว้างขวาง ทำให้มีนักท่องเที่ยวเดินทางเข้าไปพักแรมเป็นจำนวนมาก ชาวผู้ไทยบ้านโคกโก่งนี้ เป็นหมู่บ้านขนาดเล็กจำนวน 130 หลังคา มีประชากรประมาณ 600 คน พร้อมใจกันเปิดเป็นหมู่บ้านท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม

บ้านโคกโก่ง เป็นหมู่บ้านที่ยังคงรักษาขนบธรรมเนียมประเพณี วิถีชีวิตแบบชาวผู้ไทยเอาไว้อย่างเหนียวแน่น ชาวบ้านได้มีการรวมกลุ่มเพื่อร่วมกระทำกิจกรรมและอนุรักษ์ขนบธรรมเนียมประเพณีของชาวผู้ไทย เช่น รวมกลุ่มกันเล่นดนตรีพื้นบ้าน ฟ้อนรำผู้ไทย การแสดงแบบผู้ไทยอื่นๆ อันเป็นมรดกทางวัฒนธรรมที่สืบทอดกันมาเป็นเวลาอันยาวนาน ซึ่งเกิดขึ้นโดยธรรมชาติ ได้เปิดหมู่บ้านวัฒนธรรมผู้ไทยบ้านโคกโก่ง เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศทางวัฒนธรรมประเพณีและวิถีชีวิตของชาวผู้ไทยตั้งแต่ปี 2541 เป็นต้นมา มีนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติได้ให้ความสนใจเดินทางมาเยือนจำนวนมาก และมีการค้นหาจุดแข็ง จุดอ่อนของหมู่บ้านร่วมกันอย่างค่อยเป็นค่อยไป และมีการประชุมปรึกษาหารือ มีการระดมความคิดเห็นในการพัฒนาเพื่อให้ได้รับมาตรฐาน โดยมีหน่วยงานภาครัฐและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นได้ให้การสนับสนุนและช่วยเหลือ

ในปี 2543 หมู่บ้านวัฒนธรรมผู้ไทยโคกโก่ง ได้รับรางวัลยอดเยี่ยมประเภทแหล่งท่องเที่ยวเมืองและชุมชน ในการประกวดรางวัลอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว ครั้งที่ 3 ประจำปี 2543 (Thailand Tourism Awards 2000)

- รางวัลอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวยอดเยี่ยม (กินรีทอง) ปี พ.ศ.2543
- รางวัลอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว เนื่องในวโรกาสที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงเจริญพระชนมายุครบ 80 พรรษาปีพ.ศ. 2550
- รางวัลการประกวด อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย ดีเด่น ปีพ.ศ. 2551

4.1.2 เครื่องนุ่งห่ม

การแต่งกายของชนเผ่าผู้ไทยบ้านโคกโก่งได้เปลี่ยนแปลงไปตามสมัยนิยม แต่ยังคงรักษาวัฒนธรรมการแต่งกายที่เป็นเอกลักษณ์ไว้ โดยเด็กนักเรียนในโรงเรียนบ้านโคกโก่งจะต้องใส่ชุดพื้นเมืองทุกวันพุธ และเมื่อมีการจัดงานประเพณีต่างๆ ของหมู่บ้านชาวบ้านจะใส่ชุดพื้นเมืองอย่างพร้อมเพรียงกัน นอกจากนี้ในช่วงที่มีนักท่องเที่ยวเข้ามาในหมู่บ้านชาวบ้านจะใส่ชุดพื้นเมือง แต่ในอดีตผู้หญิงชาวผู้ไทยจะแต่งกายโดยนุ่งผ้าซิ่นลายมัดหมี่ย้อมด้วยครามหรือสีดำ ยาวครอบเขามือเชิง เรียกว่า ตีนซิ่น เป็นผืนกว้างขนาด 1 คืบ ทอเป็นลวดลายต่างๆ ตามความสามารถและตามความนิยม ในขณะนั้น ส่วนด้านบนของผ้าซิ่น เรียกว่า หัวซิ่น จะต่อผ้าอีกต่างหากความกว้างขนาดเดียวกันกับตีนซิ่นหรืออาจจะกว้างกว่าเอาไว้สำหรับพับหรือม้วนลงเวลานุ่งแล้วคาดเข็มขัดกันหลุดหรือคาดให้สวย ส่วนเสื้อจะเป็นเสื้อแขนกระบอกกลมสีย้อมครามหรือสีดำและขลิบรอบคอเสื้อและปลายแขนด้วยผ้าสีแดง แล้วห่มแพรวาสีสดสีทับ ผู้ชายชาวผู้ไทยจะใส่เสื้อหม้อฮ่อมสีครามหรือสีดำ กางเกงขาก๊วย นอกจากนี้ยังมีการทอผ้าฝืนเล็กๆ ทำเป็นผ้าสไบใช้ห่มทับเสื้อ และผ้าห่มของชนเผ่าผู้ไทยเรียกว่า ผ้าจ่อง เป็นผ้าทอด้วยยืน มีเครื่องลาย เครื่องพื้นหลาย

ด้านภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านเครื่องนุ่งห่ม มีการทอผ้าเพื่อใช้สอยและใช้เป็นเครื่องนุ่งห่มในวิถีชีวิตประจำวัน โดยวัสดุเครื่องมือที่ใช้ในการทอผ้า เช่น กี่พื้นเมือง ฝีม และกระสวย เป็นต้น จะใช้เส้นใยจากฝ้ายในการทอผ้าซึ่งในอดีตผลิตเส้นใยฝ้ายใช้เองได้ในชุมชนแต่ในปัจจุบันต้องซื้อด้ายมาจากตลาด แต่ในปัจจุบันชาวบ้านได้เปลี่ยนพื้นที่ปลูกฝ้ายเป็นพื้นที่ปลูกมันสำปะหลัง ยูคาลิปตัส และยางพาราแทน เนื่องจากมีราคาสูงกว่าทำให้มีพื้นที่ปลูกฝ้ายเพียงเล็กน้อยส่งผลให้ปัจจุบันคนรุ่นไม่ให้ความสนใจในเรื่องการอ้วฝ้ายมีเพียงไม่กี่ครัวเรือน และกลุ่มทอผ้าพื้นเมืองเท่านั้นที่ยังคงมีการอ้วฝ้ายโดยเครื่องอ้วฝ้ายทำมาจากไม้พะยูน ตัวเข็นด้ายทำมาจากไม้เนื้อแข็งและไม้ไผ่

นอกจากนี้การย้อมสีผ้าก็เปลี่ยนจากอดีตชาวบ้านจะพึ่งพาพืชจากธรรมชาติในการย้อมสีฝ้าย เช่น ต้องการสีดำจะนำครามย้อมและใช้เปลือกของต้นจิวมาเผาแล้วนำมาผสมกับน้ำครามเพื่อให้สีติดทนนาน หมากสะตุนำมาแช่น้ำจะให้สีแดง ในปัจจุบันมีพืชดังกล่าวมีปริมาณลดลงเนื่องจากไม่ได้นำมาใช้ประโยชน์ นอกจากนี้ที่ใช้ในการทอผ้าในชุมชนมี 2 ประเภท คือ กี่ธรรมดาและกี่ยี่กระตุก จะใช้ไม้เนื้อแข็งในการทำที่ทอผ้าเพื่อให้มีความมั่นคงการทอผ้าเป็นการถ่ายทอดวัฒนธรรมท้องถิ่นจากรุ่นหนึ่งไปสู่อีกรุ่นหนึ่งชนเผ่าผู้ไทยบ้านโคกโก่งมีการทอผ้าเพื่อใช้สอยและใช้เป็นเครื่องนุ่งห่มในวิถีชีวิตประจำวันและมีวัสดุเครื่องมือที่ใช้ในการทอผ้า เช่น กี่พื้นเมือง ฝีม กระสวย เป็นต้น และเส้นใยที่นำมาใช้ทอผ้าจะใช้เส้นใยจากฝ้าย ซึ่งในสมัยก่อนสามารถผลิตใช้เองได้ในท้องถิ่นเป็นหลัก แต่ในปัจจุบันมีการนำด้ายมาจากตลาดเป็นหลัก ซึ่งลักษณะการแต่งกายของชนเผ่าผู้ไทยมีลักษณะดังนี้ คือ

ผ้าซิ่น วัฒนธรรมของกลุ่มผู้ไทยที่เด่นชัด คือ การทอผ้าซิ่นหมี่ตีนต่อเป็นผืนเดียวกับผ้าฝืน เช่น ตีนต่อขนาดเล็ก กว้าง 4 ถึง 5 นิ้ว (มือ) ที่เรียกว่า ตีนเตาะ เป็นที่นิยมในหมู่ผู้ไทยทอเป็นหมี่สาต หมี่หม้อฮ่อมคราม จนเป็นสีครามเกือบเป็นสีดำ แต่ชาวบ้านเรียกว่า ผ้าดำหรือซิ่นดำ ลักษณะเด่นของซิ่นหมี่ชาวผู้ไทย คือการทอและลวดลาย เช่น ทอเป็นลายขนาดเล็กๆ นอกจากนี้มีลายอื่น ๆ เช่น หมี่ปลา หมี่ตุ้ม หมี่กระจิง หมี่ซ้อ ทำเป็นหมี่คั่น มีได้ทอเป็นหมี่ทั้งผืน แต่หากมีลายต่าง ๆ มากันไว้ สีนี้นิยมคือ สีเขียว สีน้ำเงิน สีแดง สีม่วง พื้นมักใช้เครือหูกฝ้ายสี

4.1.3 ความเชื่อมโยงของแผนชุมชนกับยุทธศาสตร์ของท้องถิ่น

บ้านโคกโก่ง หมู่ที่ 5 มีสภาพพื้นที่เหมาะสมที่จะทำการเกษตร ปลูกข้าว ปลูกพืชหลังการเก็บเกี่ยวแต่ด้วยบ้านโคกโก่ง มีปัญหาในเรื่องการขาดแคลนน้ำเพื่อการเกษตรและประชาชนส่วนใหญ่ยังไม่สนใจในการเล่นกีฬา ฉะนั้นแผนชุมชน และแผนพัฒนา อบต. ควรที่จัดหาแหล่งน้ำเพื่อการเกษตรให้สอดคล้องกับความต้องการของราษฎร แต่ด้วยศักยภาพของบ้านโคกโก่งและทุนทางสังคม องค์การบริหารส่วนตำบลกุดหว้าได้ร่วมกับชาวบ้านโคกโก่งได้วางตำแหน่งในการพัฒนาอาชีพของหมู่บ้านไว้ที่เป็นหมู่บ้านแห่งการท่องเที่ยว และผลิตสินค้าชุมชน ซึ่งสอดคล้องกับการตั้งยุทธศาสตร์ของจังหวัดกลุ่มจังหวัดฯ ในเรื่องการท่องเที่ยว การวิเคราะห์ปัญหาเพื่อสร้างความรู้

บ้านโคกโก่ง มีจุดอ่อนในเรื่องการขาดแคลนน้ำเพื่อการเกษตร แต่มีจุดเด่นในด้านทรัพยากรธรรมชาติ มีแหล่งท่องเที่ยว ทางธรรมชาติ มีทุนทางสังคมด้านวัฒนธรรมประเพณีที่เข้มแข็ง ถือได้ว่าเป็นจุดเด่นของหมู่บ้าน ประกอบกับปี 2551-2552 ยุทธศาสตร์ของจังหวัดได้เน้นในเรื่องการท่องเที่ยว เป็นโอกาสของหมู่บ้านโคกโก่งที่จะได้เผยแพร่ทุนทางสังคม ทางด้านธรรมชาติ วัฒนธรรม ประเพณีอันดีงามของชาวผู้ไทให้กับผู้ที่มาเยือนบ้านโคกโก่ง

4.1.4 แนวโน้ม/ทิศทางการพัฒนาหมู่บ้าน

เวทีประชาคมบ้านโคกโก่ง ได้กำหนดวิสัยทัศน์หมู่บ้านไว้ว่า “ เป็นศูนย์เรียนรู้หมู่บ้านท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมผู้ไท เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ และหมู่บ้านเกษตรกรรมปลอดสารเคมี ” โดยมีเป้าประสงค์ไปที่การเป็นหมู่บ้านพึ่งตนเองอย่างยั่งยืน โดยกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชน เป็นหมู่บ้านท่องเที่ยวเชิงนิเวศน์และวัฒนธรรม ชุมชนได้กำหนดอัตลักษณ์ของหมู่บ้านเป็นหมู่บ้านท่องเที่ยววัฒนธรรม โดยกำหนดตำแหน่งการพัฒนาเพื่อให้เกิดรายได้ไว้ที่การท่องเที่ยว และการจำหน่ายสินค้าชุมชน

ด้านโครงสร้างพื้นฐาน เนื่องจากบ้านโคกโก่งมีปัญหาในเรื่องของแหล่งน้ำเพื่อการเกษตร ฉะนั้น อบต. หรือชาวบ้านควรให้ความสำคัญ จัดทำแผนชุมชนแก้ไขปัญหาในเรื่องของการจัดหาแหล่งน้ำเพื่อการเกษตร เช่น โครงการขุดสระน้ำเพื่อการเกษตร ในส่วนของถนน ไฟฟ้า อบต.ควรที่จะจัดทำแผนพัฒนา อบต.เพื่อจะพัฒนาในด้านโครงสร้างพื้นฐาน

ด้านเศรษฐกิจพอเพียง ชาวบ้านโคกโก่งมีอาชีพหลักคือการทำนา มีการเลี้ยงสัตว์ ทอผ้า จักสาน และมีการท่องเที่ยวเป็นอาชีพ เสริม หมู่บ้านควรมีการจัดเวทีให้ความรู้ในเรื่องการทำเกษตรปลอดสารพิษ จัดหาวิทยากรให้ความรู้ในเรื่องการผลิตข้าวที่ให้ผลผลิตสูง การทำเกษตรทฤษฎีใหม่ การแปรรูปผลิตภัณฑ์ชุมชน ควรให้มีการจับกลุ่มคนที่มีความสนใจและให้การสนับสนุนอย่างจริงจัง

ด้านผลิตภัณฑ์ชุมชน จะเห็นว่าบ้านโคกโก่ง มีการรวมกลุ่มที่มีความเข้มแข็ง มีการผลิตสินค้าชุมชนที่ต่อเนื่อง กลุ่มสตรี กลุ่มพ่อบ้าน หรือกลุ่มอาชีพอื่น ๆ ควรมีบทบาทเพิ่มขึ้นในด้านของการบริหารจัดการที่เข้มแข็ง และน้อมนาปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในการบริหารจัดการกลุ่ม

นอกจากหน่วยงานที่มีงบประมาณ เช่น อบต. อบจ. ภาคราชการที่เกี่ยวข้อง ภาคเอกชน ควรเข้าไปให้การสนับสนุน ด้านวิชาการ ด้านงบประมาณ ด้านการผลิต ตลอดจนด้านการตลาด โดยให้ชาวบ้านได้มาเรียนรู้และนำไปบริหารจัดการกลุ่ม กิจกรรมในหมู่บ้าน ใน

ส่วนของหมู่บ้านท่องเที่ยวควรที่จะชักชวนคนรุ่นใหม่เข้ามาร่วมในกระบวนการเพื่อที่จะได้มีการสืบทอดกันเป็นรุ่น ๆ ในการที่จะนำไปสู่ความยั่งยืนตลอดไป

“จุดขายของบ้านโคกโก่ง เป็นหมู่บ้านที่มีวิถีชีวิตแบบผู้ไท ประเพณี วัฒนธรรมโดดเด่นมีธรรมชาติที่สวยงาม มีวัดเป็นศูนย์รวมน้ำใจของชาวบ้าน คนน้ำใจดีงาม มีอาหารตามฤดูกาล ชุมชนมีความสามัคคี จุดที่ควรต้องปรับปรุง ความสะอาดของหมู่บ้านและ ถนน หมู่บ้านควรมีการปลูกไม้ระดับในบ้านให้มีความร่มรื่นมากขึ้น”

การจัดการการท่องเที่ยวและผลกระทบ (เริงวิญญ์ นิลโคตร, หน้า 112-169) การจัดการการท่องเที่ยวได้รับการสนับสนุนจากภาครัฐและเอกชน มีการกำหนดสถานที่ท่องเที่ยวและกิจกรรมที่น่าสนใจ ได้แก่ กิจกรรมการท่องเที่ยวและกิจกรรมทางวัฒนธรรมประเพณีในรอบปี เช่น การเลี้ยงผีเข็ว เลี้ยงหอมเหสักข์และพิธีเหยา มีการนำชมแหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติและแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมทั้งในหมู่บ้านและบริเวณใกล้เคียง โดยมีอัตราการคิดค่าบริการสำหรับการพักผ่อนและการจัดกิจกรรม นอกจากนี้ยังมีแนวทางการพัฒนาเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวของคณะกรรมการท่องเที่ยวจังหวัด เช่น การจัดระเบียบหมู่บ้าน การต้อนรับนักท่องเที่ยว การจัดนิทรรศการวิถีชีวิตของผู้ไท จัดให้มีการฝึกอาชีพทอผ้าพื้นเมืองตลอดจนการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติที่เชื่อมโยงกับหมู่บ้านโคกโก่ง จากการจัดการท่องเที่ยวมีผลกระทบต่อชุมชนหลายประการ เช่น การเปลี่ยนแปลงแบบแผนการประกอบอาชีพ แบบแผนการครองชีพ การว่างงานในชุมชนลดลงและมีครอบครัวที่ย้ายไปประกอบอาชีพต่างจังหวัดได้ย้ายกลับมาอยู่ในชุมชนเพิ่มขึ้น ภายในชุมชนมีการขยายตัวของการลงทุน ส่งผลให้เกิดการพัฒนาอาชีพที่เกี่ยวข้องเนื่องกับการให้บริการเพิ่มขึ้น ระบบตลาดมีรายได้จากแหล่งรายได้ใหม่และมีการติดต่อทางสังคมที่มีรูปแบบมากขึ้น ด้านสภาพแวดล้อมในหมู่บ้านมีการเปลี่ยนแปลง เช่น มีการจัดระเบียบหมู่บ้านและสถานที่ท่องเที่ยว การจัดการท่องเที่ยวในหมู่บ้านส่งผลให้เกิดระบบตลาดการพัฒนาระบบสาธารณูปโภคและด้านสาธารณสุข นอกจากนี้การจัดการท่องเที่ยวยังมีผลกระทบด้านวัฒนธรรม เช่น ประเพณีเกี่ยวกับชีวิตที่สำคัญ เช่น ประเพณีการเหยา มีการเปลี่ยนแปลงด้านทัศนคติทำให้ความเชื่อเกี่ยวกับการเหยาลดน้อยลง เป็นต้น

4.2 ผลการสำรวจนิเวศวัฒนธรรมผ้าพื้นถิ่นบ้านโคกโก่ง

4.2.1 ข้อมูลทั่วไป

4.2.1.1 ชื่อผ้า ผ้าภูไทย / ผ้าผู้ไทย

4.2.1.2 พื้นที่/ชุมชน

หมู่บ้านโคกโก่ง ต.กุดหว้า อ.กุฉินารายณ์ จ.กาฬสินธุ์ 136 ครัวเรือน มีประชากรประมาณ 634 คน จำนวนทั้งสิ้น 9 คุ้ม มีหัวหน้าคุ้มแต่ละคุ้มเป็นผู้ประสานงานกับหัวหน้าคุ้ม คุ้มละ 2 คน ในการดูแลความสงบสุข

4.2.1.3 ผู้ให้ข้อมูล

นายขวัญชัย ปัททะทุม (ผู้ใหญ่บ้านโคกโก่ง)

นางนิตยา

นางนิภาพร

นางอรปริยา

นางปราณี

นางวันนา

นางชัตติยา

4.2.2 ข้อมูลทางกายภาพ

4.2.2.1 ลักษณะทางกายภาพของพื้นที่

ลักษณะภูมิประเทศเป็นภูเขาสูง มีที่ราบลุ่มน้ำข้าง

4.2.2.2 ทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่

- เป็นทรัพยากรป่าไม้อยู่ติดหมู่บ้าน ประมาณ 150 ไร่ บริเวณเชิงเขา พื้นที่ประมาณ 150 ไร่ อยู่ในเขตพื้นที่อนุรักษ์พันธุ์สัตว์ป่าภูสีฐาน และหน่วยวนอุทยานภูผาวัว

4.2.2.3 บริบทแวดล้อมทางกายภาพ

- ห้อมล้อมไปด้วยภูเขา วนอุทยาน ป่า น้ำตก

4.2.2.4 สาธารณูปโภค/สิ่งอำนวยความสะดวกด้านการท่องเที่ยว

- มีสหกรณ์หมู่บ้าน และสหกรณ์ชุมชน

4.2.2.5 การคมนาคมขนส่ง

- รถโดยสารห้วยแดง – บัวขาว

อัตราค่าโดยสารไปกลับ 20 บาท มีสองเที่ยวคือ ก่อน 7 โมงเช้า จะรับผู้โดยสารพร้อมนักเรียนที่จะเข้าไปศึกษาที่นาไคร้และบัวขาว เที่ยวที่สองเวลา 08.00 น. รับส่งชาวบ้านเพื่อเข้าตลาดอำเภอบัวขาว และเวลา 15.00 น. รถจะออกไปรับเด็กนักเรียนอีก 1 รอบ เพื่อกลับมายังหมู่บ้าน

- สามล้อเครื่องและรถจักรยานยนต์รับจ้าง

ซึ่งจะมีทั้งจากหมู่บ้านและปากทางเข้าหมู่บ้าน ในอัตราเหมาะสมเที่ยวละ 30-40 บาท นอกจากนี้ประชาชนยังนิยมเดินทางด้วยรถจักรยานยนต์ส่วนตัว ซึ่งมีแพร่หลายในปัจจุบัน จะสะดวกกว่าการเดินทางโดยรถโดยสาร

การเดินทางไกลสามารถมาต่อรถที่ปากทางบ้านนาไคร้ได้ โดยจะมีรถโดยสารจากบริษัทขนส่ง จำกัด (บขส.) สายมุกดาหาร – ขอนแก่น ผ่านตลอด มีรถวิ่งตลอดวันเริ่มตั้งแต่เวลา ประมาณ 07.00 น. – 20.00 น. ทุกวัน

ส่วนการเดินทางเข้ากรุงเทพมหานคร – บัวขาวได้ สำหรับการเดินทางด้วยรถไฟโดยสารสามารถเดินทางไปขึ้นที่สถานีรถไฟในตัวเมืองจังหวัดขอนแก่นได้

4.2.2.6 แหล่งท่องเที่ยวใกล้เคียง

- มีแหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติ เช่น น้ำตกตาดสูง วนอุทยานภูผาวัว มีมัคคุเทศก์เป็นชาวบ้านร่วมกับเจ้าหน้าที่หน่วยอนุรักษ์พันธุ์สัตว์ป่า ภูสีฐาน และหน่วยวนอุทยานภูผาวัว เป็นผู้นำเที่ยวชมศึกษาธรรมชาติตามเชิงเขา
- มีสถานที่ท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม เช่น หมู่บ้านวัฒนธรรมผู้ไทย

4.2.2.7 แผนที่

ภาพที่ 4.1 แผนที่หมู่บ้านโคกโก่ง ตำบลลुकหลวง อำเภอกุฉินารายณ์ จังหวัดกาฬสินธุ์
ที่มา: ปรับปรุงจากบริษัท เมตามิเดีย เทคโนโลยี, 2556.

4.2.3 ข้อมูลทางสังคม

4.2.3.1 อาชีพหลัก/อาชีพเสริม

อาชีพหลัก ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม ทำนา ทำไร่ เลี้ยงสัตว์
อาชีพเสริมทำโฮมสเตย์ หัตถกรรม คำขาย

4.2.3.2 การศึกษา

- มีมุมหนังสือประจำหมู่บ้านในวัด
- มีศูนย์เลี้ยงเด็กก่อนเกณฑ์
- มีโรงเรียนบ้านโคกโก่ง มีนักเรียน 31 คน มีข้าราชการครู 2 คน ภารโรง 1 คน ครูอัตราจ้าง 4 คน

4.2.3.3 ที่พักอาศัย

- ที่พักอาศัยเป็นครึ่งไม้ ครึ่งปูน ครึ่งล่างเป็นปูน ครึ่งบนเป็นไม้ ที่อยู่อาศัยมีลักษณะบ้านอยู่รวมเป็นกลุ่ม แยกออกจากพื้นที่ทำกิน

4.2.3.4 พื้นที่ทำกิน

- พื้นที่ส่วนใหญ่เป็นหุบเขา ตรงไหนเป็นที่ราบ ก็จะมีการไปจับจอง

4.2.3.5 ความรับผิดชอบในชุมชน

มีการแบ่งงานกันทำเป็นกลุ่มๆ เช่น กลุ่มสตรี กลุ่มพ่อบ้าน กลุ่มทอผ้า และกลุ่มอาชีพอื่นๆเพื่อทำงานของส่วนรวม

มีการแบ่งงานกันทำ กลุ่มแม่บ้านช่วยกันทำกับข้าวเวลามีงานบุญหรืองานเลี้ยงต่างๆ พระสงฆ์ปรับปรุงภูมิทัศน์วัด เด็กในหมู่บ้านก็มีส่วนร่วมในการรับผิดชอบ เช่น แบ่งกลุ่มกันเตรียมการแสดง การแบ่งกลุ่มต้อนรับ การเตรียมมัคคุเทศก์น้อยเพื่ออธิบายสื่อสารประวัติความเป็นมาของหมู่บ้านให้นักท่องเที่ยวได้รู้จักมากขึ้น ได้รู้ถึงขนบธรรมเนียม ประเพณี และวัฒนธรรม และเป็นการสร้างเยาวชนให้สำนึกรักถิ่นฐานบ้านเกิด สร้างมัคคุเทศก์น้อยให้รู้จักวัฒนธรรมผู้ไทย เช่นการแต่งกาย ภาษา

4.2.3.6 สุขภาพ

มีอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) จำนวน 10 คน ทำหน้าที่ดูแลหรือปฐมพยาบาลชาวบ้านในกรณีเจ็บป่วยเล็กน้อยและอยู่ห่างจากสถานีนามัยนาไคร้ ประมาณ 4 กิโลเมตร, คลินิกแพทย์แผนไทย มีอุปกรณ์ทำกายภาพ เดินบนกะลา, นวดแผนไทย, ประคบสมุนไพร, อบสมุนไพร, ยาสมุนไพร มีบริการหน่วยแพทย์จากภายนอก

4.2.4 ข้อมูลทางวัฒนธรรม

การตั้งถิ่นฐาน/ภูมิลำเนาเดิม อาศัยอยู่ตามเชิงเขา มีน้ำตกตาดสูง ไหลผ่านหมู่บ้าน เชื่อว่าอพยพมาจากตอนเหนือของประเทศเวียดนาม และ ตอนกลางของ สปป.ลาว ในปัจจุบัน

4.2.4.1 ภาษาที่ใช้ มีสำเนียงการพูดเหมือนชาวเรณู

4.2.4.2 อาหารในท้องถิ่น

แกงผัก แกงเห็ด (ที่หาได้จากป่า) ข้าวเหนียว ต้มผักเสี้ยน แกงหวานกับไก่หรือหมู แกงอ่อมหวาน หน่อไม้ ไข่มดแดง ส้มตำ เมี่ยงตะไคร้ เหล้าอู

4.2.4.3 ศาสนา/ความเชื่อ

ประชากรส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธ ผสมกับความเชื่อท้องถิ่น เช่น ผีหมอ(กินเหล้า สุรา) ผีฟ้า (กินน้ำมะพร้าว) การนับถือ Animism (รังต่อ จอมปลวก ต้นไม้ใหญ่)

4.2.4.4 พิธีกรรม

- ในพิธีการขอแต่งงาน ผู้ชายจะต้องเตรียมสินสอดทองหมั้นมาตามปกติ แต่ที่พิเศษกว่าที่อื่นคือ ผู้ชายจะต้องถือ น้ำเต้า ฝ่ายผู้หญิงจะต้องเตรียมของสูงไว้ให้ญาติฝ่ายชาย เช่น ผ้าห่ม หมอน

- พิธีบายศรีสู่ขวัญ การผูกแขนรับขวัญ ขณะผูกแขนรับขวัญ ผู้สูงอายุจะเอาข้าวต้มมัดให้เรา หลังจากนั้นก็มี การตูดุ หรือเหล้าแครบ

- พิธีเหยา รักษาผู้ป่วย เป็นความเชื่อในผี เช่นผีฟ้า

- พิธีผีหมอ จัดขึ้นปีละครั้ง (ผีหมอสามารถพูดภาษาอังกฤษได้)

- พิธีกรรมเกี่ยวกับความเชื่อเรื่องปอบ จะมีการตรวจปีละครั้ง มีเครื่องรางของขลัง เช่น ผ้ายัน พระเครื่อง สายข้อมือ เพื่อป้องกันปอบ

- พิธีสืบชะตา ทำโดยพระหรือหมอผี

- พิธีเมง คือที่สำหรับอุทิศส่วนกุศลไปให้ผู้ล่วงลับ โดยวางเครื่องเช่นไว้นบนแคร่ยกสูงจากพื้น หลังจากนั้นก็ให้พระทำพิธี

- พิธีผีฟ้า ส่วนมากทำกันที่บ้านคนป่วย หรือมาหาที่บ้านของหมอก็ได้ เพื่อให้หมอบอกว่าสาเหตุที่ป่วยเกิดจากอะไร หมอจะร้องกลอนตามสภาพที่ผีบอก เป็นไปตามอาการของคนป่วย หลังจากนั้นก็ใช้วิธีการปิดเป่ารังควาน

4.2.4.5 ประเพณี

- ประเพณีฮีตสิบสอง คองสิบสี่ เป็นประเพณีทำบุญประจำเดือน ประจำปี เช่น บุญผะเหวด (บุญพระเวส) ขึ้นอยู่ว่าแต่ละเดือนจะเป็น งานบุญเล็ก หรืองานใหญ่

- งานบั้งไฟทะเลล้าน มีลักษณะเป็นวงกลมคล้ายล้อเกวียน ประกอบด้วย กระจบอง หรือท่อเหล็ก ข้างในอัดแน่นด้วยดินปืน มีหลายขนาด ได้แก่ ทะไลจิว ทะไลแสง และทะเลหลัง ซึ่งบั้งไฟทะเลล้าน จะมีความยาวบั้งไฟ 6 เมตรขึ้นไป ขอบของบั้งไฟเป็นวงกลม เรียกว่า กง

4.2.5 ข้อมูลผ้าพื้นถิ่น

4.2.5.1 วัตถุดิบ

ผ้าฝ้าย ปัจจุบันทอเองจำนวนน้อย ส่วนใหญ่ซื้อได้สำเร็จรูปหรือผ้าที่ทอเองมาจากตลาด นำมาปักหรือทอลดลายท้องถิ่น

4.2.5.2 สีย้อม

ดั้งเดิมใช้สีย้อมจากธรรมชาติ แต่ปัจจุบันไม่ได้ใช้แล้ว เพราะเสียเวลาในกระบวนการย้อมและคุณภาพไม่ดี เนื่องจากสีตก ทำให้ขายไม่ได้ มีปัญหาในกระบวนการผลิต

4.2.5.3 กระบวนการย้อม

ดั้งเดิมใช้สีครามและสีดำ

4.2.5.4 ลวดลาย ส่วนใหญ่เป็นลวดลายที่ได้มาจากธรรมชาติที่อยู่รอบตัว ส่วนใหญ่เป็นรูปทรงเลขาคณิต

4.2.5.5 การนำไปใช้ ปัจจุบันไม่ได้ใช้เสื้อผ้าประจำเผ่าแล้ว จะใช้เป็นเทศกาลไป เช่นในงานพิธีหรือเวลาไปราชการ ส่วนใหญ่จะทำเป็นเสื้อผ้า เครื่องนุ่งห่ม

4.2.5.6 ปัญหาที่พบ

นโยบายของรัฐด้านราคาข้าวส่งผลให้การปลูกฝ้ายลดลง หันมาปลูกข้าวแทนซึ่งได้ราคาดีกว่า มีการรับจำนำข้าว ส่งผลให้กระบวนการผลิตผ้าฝ้ายของท้องถิ่นเปลี่ยนแปลงไป โดยซื้อผ้าฝ้ายหรือเสื้อผ้าสำเร็จรูปมาปักลดลายของท้องถิ่น

4.2.6 ข้อมูลด้านการท่องเที่ยว

การกำหนดมาตรฐาน home stay ทำให้บางบ้านในชุมชนไม่สามารถเข้าร่วมกลุ่มได้ แต่ในขณะเดียวกันบ้านเก่าของตนเองก็ถูกอนุรักษ์เพื่อรักษาอัตลักษณ์ของชุมชน ซึ่งทำให้การท่องเที่ยวนำมาซึ่งความขัดแย้งในชุมชน ได้รับรางวัลชนะเลิศหมู่บ้านวัฒนธรรมผู้ไทยดีเด่นแบบโฮมสเตย์ (Home stay) จากการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยเมื่อ ปี พ.ศ.2547 และ พ.ศ.2551

4.2.7 ข้อมูลอื่น

การเตรียมงานกันในหมู่บ้านเพื่อรับขบวนผ้าป่าจาก กรุงเทพฯ โดยจะนำเงินมาสร้าง เมรุที่วัดศรีภูษันธ์ และปรับปรุงโรงเรียนบ้านโคกโก่ง เนื่องจากไม่มีที่เผาศพจากอุบัติเหตุ ซึ่งเจ้าของที่ไม่อยากให้เผาหรือฝัง จึงต้องนำไปบำเพ็ญกุศลที่วัดของหมู่บ้านอื่น ขบวนผ้าป่านี้เมื่อปี 2554 ได้นำเงินมาสร้างพระวิหารวัดศรีภูษันธ์ประดิษฐานพระพุทธรูปที่ได้รับประทานจากทูลกระหม่อมหญิงอุบลรัตนศิริวัฒนพรรณวดี คืบหน้าก่อนที่ขบวนผ้าป่าจะมาถึง มีการแบ่งงานกันในหมู่บ้าน

■ กลุ่มสตรี

- มีการร่วมกันหาวัตถุดิบในท้องถิ่นเพื่อเตรียมทำอาหาร เช่น เห็ดชนิดต่างๆ ผักในท้องถิ่น
- การเตรียมการแสดงต้อนรับ โดยมีการประดิษฐ์ทำรำจากการดำรงชีวิตประจำวัน เช่น ทำซักผ้า ทำเกี่ยวข้าว ทำแจกไฟ ทำการทำไหม (แพรวากาฬสินธุ์)

- กลุ่มเยาวชน
  - การเตรียมตัวเป็นมัคคุเทศก์ โดยมีการฝึกการให้ข้อมูล
  - หลังจากการบายศรีสู่ขวัญตามประเพณีท้องถิ่นของชาวผู้ไท ก็มีการจัดงานรื่นเริงตามความต้องการของนักท่องเที่ยว ซึ่งบางทีก็ขัดกับบริบทของคนในท้องถิ่น บางครั้งเกิดการละเมิดและสิทธิทางวัฒนธรรมและสิทธิทางมนุษยชนของคนในท้องถิ่น
  - บางครั้งทุนทางวัฒนธรรม ทุนมนุษย์ ถูกกระบวนการทำให้เป็นสินค้าทางการท่องเที่ยวเพื่อตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยว อาจจะนำมาซึ่งการใช้ทรัพยากรเกินขีดความสามารถของทรัพยากรที่จะรองรับการท่องเที่ยวได้
  - เราทราบรายได้ที่ได้รับจากการท่องเที่ยว แต่เราไม่เคยทราบต้นทุนทางวัฒนธรรมที่เสียไป
  - เป็นการข่มขืนทางวัฒนธรรม เนื่องจากไม่มีการศึกษาถึงผลกระทบทางประเพณีวัฒนธรรม

4.2.8 ตัวอย่างผลิตภัณฑ์ที่ปรับใช้ผ้าพื้นถิ่นบ้านโคกโก่งเพื่อการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์

จากการลงพื้นที่วิจัยแล้วดำเนินการวิจัยโดยใช้คนในชุมชน นักออกแบบ และ นักวิจัยทำงานร่วมกัน ได้ตัวอย่างผลิตภัณฑ์ที่ปรับใช้ผ้าพื้นถิ่นบ้านโคกโก่งเพื่อการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ดังต่อไปนี้

1. ตราสินค้าสำหรับผลิตภัณฑ์การท่องเที่ยวและของที่ระลึก

ภาพที่ 4.2 แสดงตัวอย่างตราสินค้าสำหรับผลิตภัณฑ์การท่องเที่ยวและของที่ระลึก
ที่มา: คณะผู้วิจัย, 2555.

คำว่า “ซัพ” ในภาษาไทยแปลว่า “สวย” เช่น “สาวซัพภูไท” หมายความว่า “สาวสวยชาวภูไท” ซึ่งมีความหมายในทางบวก และ ยังเป็นคำที่บ่งบอกถึงอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของชาวผู้ไท จึงนำมาปรับใช้เป็นชื่อผลิตภัณฑ์ นอกจากนั้นคำว่า “ซัพ” ยังสามารถทำการตลาดได้ง่าย ค้นหาได้เร็ว อีกทั้งยังพัฒนาสู่ตลาดต่างประเทศได้โดยยังสามารถสื่อถึงอัตลักษณ์ของชุมชนในเวทีโลกได้

คำว่า “สวยแท้” หรือ “งามแท้” เป็นคำขวัญเพื่อช่วยสื่อความของตราสินค้า ตอกย้ำความสวยงามและความเป็นดั้งเดิมของผลิตภัณฑ์ เพื่อช่วยในการทำการตลาด โฆษณาประชาสัมพันธ์ หรือ การส่งเสริมการขายผลิตภัณฑ์การท่องเที่ยวและของที่ระลึกได้

ลายเส้นที่นำมาใช้ เป็นเส้นโค้งสองเส้น เส้นแรกเป็นเส้นโค้งด้านบนที่ถูกดันขึ้นจน “โก่ง” แทนการโอบล้อมด้วยภูเขาที่อุดมสมบูรณ์ เส้นที่สองเป็นเส้นโค้งด้านล่างที่มีความสัมพันธ์ที่แนบแน่นกับเส้นโค้งแรก แทนสายน้ำที่มีต้นกำเนิดจากภูเขาที่อุดมสมบูรณ์ จุดรวมสายตาคือจุดที่บรรจบกันของเส้นโค้งทั้งสองเส้นแทน “บ้างโคกโก่ง” ที่ปรับใช้ธรรมชาติรอบๆตัวผ่านวัฒนธรรมท้องถิ่นจนเกิดอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมเฉพาะของตนเอง ซึ่งยังปรากฏเห็นได้

สีน้ำเงินเข้มเกือบดำและสีแดงสด เป็นสีหลักที่พบในผ้าพื้นถิ่นของชาวภูไท ซึ่งนำมาใช้เป็นสีของ ตราผลิตภัณฑ์ คู่สีทั้งสองนี้จะไม่เปลี่ยนความหมายแม้จะอยู่บนสีพื้นที่แตกต่างกัน เช่น บนบรรจุภัณฑ์สี น้ำตาลอ่อน หรือ สีอสังคิมพ์ต่างๆ

ภาพที่ 4.3 แสดงตราผลิตภัณฑ์บนพื้นสีต่างๆ
ที่มา: คณะผู้วิจัย 2555.

2. ของที่ระลึก

จากการดำเนินการทำการวิจัยร่วมกันของคนในชุมชน นักออกแบบ และ นักวิจัย พบว่า ของที่ระลึกประเภทผลิตภัณฑ์ที่เป็นผ้าพื้นถิ่นแบบดั้งเดิมของชุมชน เช่น เสื้อผ้าของชาวภูไท ผ้าขาวม้า ผ้าหมียังสามารถขายได้เหมาะสมกับกำลังการผลิต แต่ปัญหาที่ต้องการได้รับการแก้ไขในส่วนของการของที่ระลึก มี 2 อย่าง คือ

- ของที่ระลึกแบบร่วมสมัยที่ยังคงอัตลักษณ์ของท้องถิ่นไว้
- บรรจุภัณฑ์ของของที่ระลึกที่เพิ่มทั้งคุณค่าและมูลค่าของของที่ระลึก

ในส่วนของการของที่ระลึกแบบร่วมสมัยที่ยังคงอัตลักษณ์ของท้องถิ่นไว้ จะต้องมีทั้งส่วนของนักท่องเที่ยวผู้ชาย ผู้หญิง และ เด็ก นอกจากนี้ยังต้องมีขนาดที่ไม่ก่อให้เกิดปัญหาในการเดินทางของนักท่องเที่ยว ตัวอย่างของการของที่ระลึกมีดังต่อไปนี้

ภาพที่ 4.4 แสดงตัวอย่างของที่ระลึกสำหรับกลุ่มนักท่องเที่ยวชาย
ที่มา: คณะผู้วิจัย, 2555.

เสื้อยืดที่มีการตกแต่งด้วยลวดลายของผ้าฤดูโท โดยการใส่ลวดลายเล็กน้อยลงบนเสื้อยืดสีคลาสสิก เช่น ขาว น้ำเงิน หรือ ดำ ทำให้สวมใส่ได้หลายโอกาส เหมาะกับเป็นของฝากให้กับคนที่มีบุคลิกภาพต่างกันได้

กางเกงยีนส์ที่มีการตกแต่งด้วยลวดลายผ้าฤดูโท ซึ่งอาจทำได้สองลักษณะคือ ทำกางเกงที่มีลวดลายแล้วขายทั้งตัว หรือ นำกางเกงของนักท่องเที่ยวนำมาบริการเพิ่มลวดลายตามความต้องการของนักท่องเที่ยวก็นได้

ภาพที่ 4.5 แสดงตัวอย่างของที่ระลึกสำหรับกลุ่มนักท่องเที่ยว
ที่มา: คณะผู้วิจัย, 2555.

เสื้อผ้าผู้หญิงแบบร่วมสมัย โดยใช้ผ้าทอพื้นถิ่นแต่ตัดเย็บในแบบร่วมสมัย และ มีการหยิบยืมการประดับลวดลายของผ้าพื้นถิ่นแบบดั้งเดิมมาผสมผสานด้วย เช่น การใช้กระดุมสีขาวมาเย็บเรียงกันทำให้ผู้สวมใส่ไม่ต้องใส่เครื่องประดับอื่นๆ

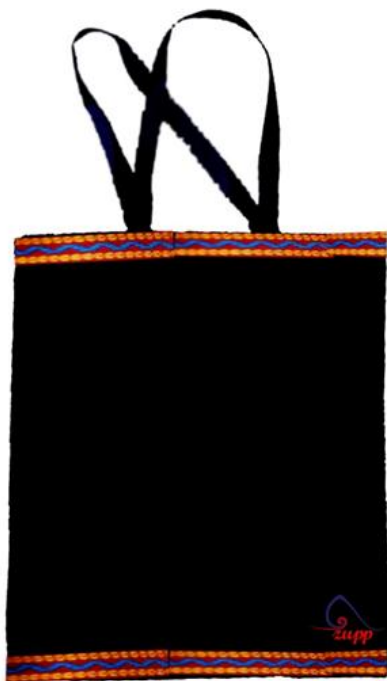
ภาพที่ 4.6 แสดงตัวอย่างของที่ระลึกสำหรับกลุ่มนักท่องเที่ยวเด็ก

ที่มา: คณะผู้วิจัย, 2555.

รูปภาพที่ 1

เสื้อผ้าของเด็ก เน้นการตัดเย็บจากผ้าฝ้ายแบบดั้งเดิมเพื่อความคงทนและคงามสบาย แต่เพิ่มลวดลายด้วยการประดับต่างๆลงบนเสื้อผ้า เพื่อเน้นอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมให้ชัดเจนขึ้น

ของที่ระลึกอื่นๆเช่น สมุดโน้ตที่ปกทำด้วยผ้าพื้นถิ่นซึ่งสามารถถอดเปลี่ยนสมุดด้านในได้ ปฏิทินที่เป็นรูปเด็กๆในชุมชนใส่ชุดภูไท กระเป๋าถือแบบต่างๆ หมวก เป็นต้น

ภาพที่ 4.7 แสดงตัวอย่างของที่ระลึกอื่นๆ

ที่มา: คณะผู้วิจัย, 2555.

ในส่วนของบรรจุภัณฑ์ของที่ระลึกที่เพิ่มทั้งคุณค่าและมูลค่าของของที่ระลึก เน้นวัสดุอุปกรณ์ที่มาจากรธรรมชาติและหาได้ในท้องถิ่น หรือ ปรับใช้จากหัตถกรรมที่มีอยู่แล้วในท้องถิ่น เช่น การใช้บรรจุภัณฑ์ที่ทำจากถุงผ้าฝ้ายโดยการเพิ่มตราสินค้าลงไป หรือ การใช้บรรจุภัณฑ์ที่ทำจากการจักสานโดยการปรับปรุงรูปแบบให้เหมาะสมกับสินค้า ในกรณีนี้สามารถปรับใช้หัตถกรรมจักสานภาชนะในครัวเรือนมาเป็นบรรจุภัณฑ์ของที่ระลึกได้

ภาพที่ 4.8 แสดงตัวอย่างบรรจุภัณฑ์ของที่ระลึก
ที่มา: คณะผู้วิจัย, 2555.

ภาพที่ 4.9 แสดงหัตถกรรมในท้องถิ่นที่สามารถปรับใช้เพื่อเป็นบรรจุภัณฑ์ของที่ระลึกได้
ที่มา: คณะผู้วิจัย, ธันวาคม 2555.

3. ศูนย์ข้อมูลการท่องเที่ยว และ ร้านขายของที่ระลึก

จากการลงพื้นที่วิจัยพบว่า ในปัจจุบันบ้านโคกโก่งมีร้านขายของที่ระลึกอยู่ในบริเวณวัดศรีภูษันธ์ ซึ่งเป็นวัดประจำหมู่บ้าน ร้านขายของที่ระลึกดังกล่าวนี้จะเปิดเฉพาะเวลาที่มินิกท่องเที่ยวมา โดยจะมีคนในหมู่บ้านโทรศัพท์ไปบอกป่าต๋อยผู้ซึ่งบ้านอยู่บริเวณหน้าวัดให้มาเปิดร้านเพื่อขายของที่ระลึก ซึ่งส่วนใหญ่เป็นเสื้อผ้าแบบคลาสสิกของชาวภูไท และ ผ้าทอเป็นชิ้น มีความพยายามที่จะผลิตสินค้าที่ประยุกต์ที่

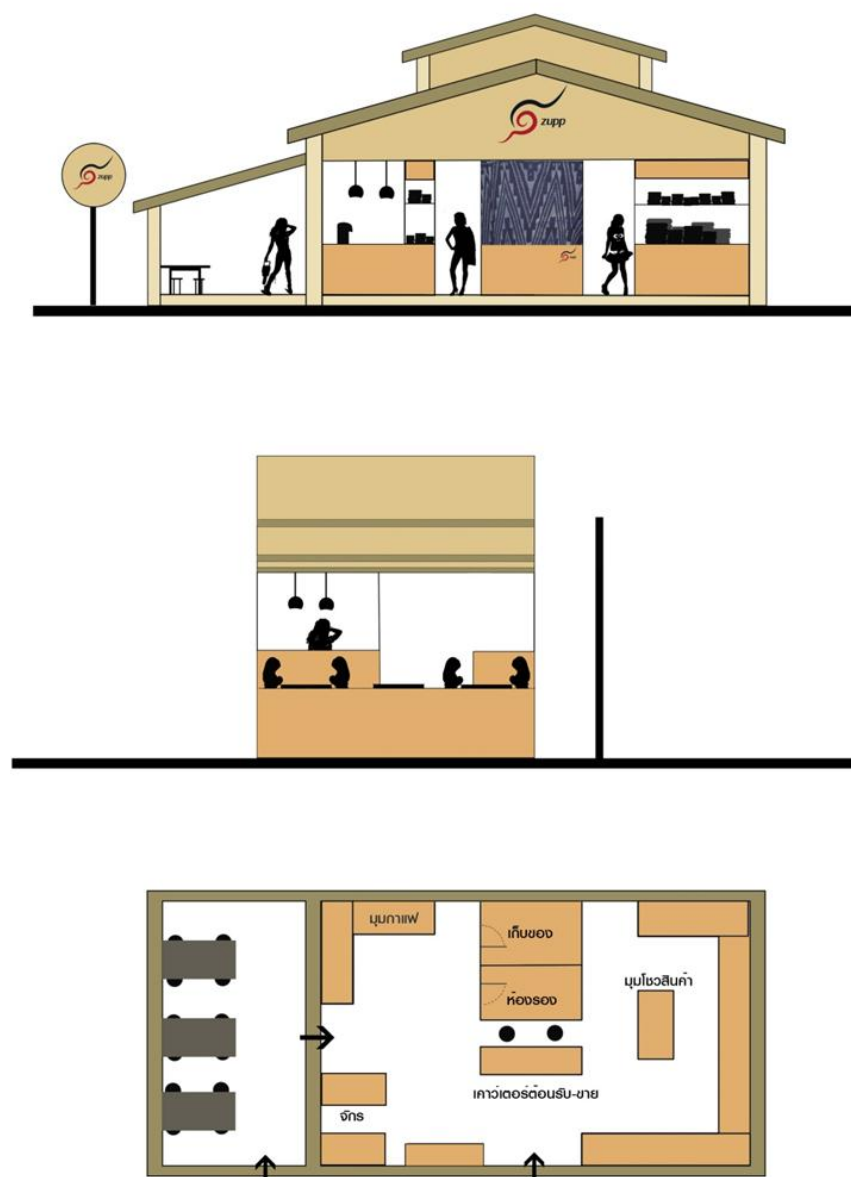
แสดงความเป็นท้องถิ่นตัวตน เช่น เสื้อยืดที่ปักข้อความเกี่ยวกับหมู่บ้านโคกโก่ง และ ชาวภูไท แต่ขายออกยาก นอกจากนี้ร้านขายของที่ระลึกก็ยังเป็นที่เก็บรวบรวมรางวัลต่างๆที่หมู่บ้านได้รับ รวมทั้งรางวัลด้านการท่องเที่ยวด้วย

คนในชุมชนมีความต้องการที่จะพัฒนาพื้นที่ดังกล่าวนี้ เป็นพื้นที่เอนกประสงค์เพื่อใช้เป็นศูนย์ข้อมูลการท่องเที่ยว และ ร้านขายของที่ระลึก นอกจากนี้กลุ่มเยาวชนในหมู่บ้านยังเสนอให้เพิ่มร้านขายเครื่องดื่มและอาหารว่าง เข้าไปในพื้นที่นี้ด้วย ซึ่งกลุ่มเยาวชนจะได้จัดเวรกันมาดูแล เป็นที่พบปะกัน รวมทั้งพื้นที่ดังกล่าวเปิดต้อนรับนักท่องเที่ยวได้

ภาพที่ 4.10 แสดงสภาพปัจจุบันของร้านขายของที่ระลึกอยู่ในบริเวณวัดศรีภูษันธ์ รวมทั้งสินค้าที่ระลึกและบรรจุภัณฑ์

ที่มา: คณะผู้วิจัย, ธันวาคม 2555.

ภาพที่ 4.11 แสดงการปรับใช้พื้นที่ร้านขายของที่ระลึกเดิม เพื่อเพิ่มศูนย์บริการการท่องเที่ยวและร้านขายเครื่องดื่มและอาหารว่าง

ที่มา: คณะผู้วิจัย, 2555.

4. ผลิตรายการการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์

เนื่องจากบ้านโคกโก่ง มีความอุดมสมบูรณ์ทางทรัพยากรทั้ง ธรรมชาติ วัฒนธรรม และ แบบผสม รวมทั้งมีความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์และธรรมชาติสูง อีกทั้งยังไม่มีการศึกษาขีดการรองรับด้านการท่องเที่ยว และมีข้อจำกัดด้านการท่องเที่ยวอีกหลายๆด้าน ผลิตรายการการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์จึงสมควรเป็นในลักษณะ time-to-time กล่าวคือ จัดการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์เป็นช่วงเวลาที่เหมาะสมกับชุมชน ซึ่งการจัดการการท่องเที่ยวลักษณะนี้จะใช้การท่องเที่ยวเป็นอาชีพเสริม เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิต ช่วยชุมชนรักษาภูมิสังคมและนิเวศวัฒนธรรม โดยการที่ชุมชนไม่ละทิ้งอาชีพเดิม และสามารถแสดงอัตลักษณ์ชุมชนต่อสาธารณชนผ่านการท่องเที่ยวได้

ผลิตรายการการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์สำหรับบ้านโคกโก่ง สามารถใช้เทศกาลงานบุญของชุมชนมาปรับใช้เพื่อการท่องเที่ยว โดยปกติชุมชนจะไม่ทำอะไรทำนาในช่วงดังกล่าว แล้วยังสวมใส่ผ้าพื้นถิ่นในช่วงนี้ด้วย ซึ่งนักท่องเที่ยวที่มาในช่วงดังกล่าวสามารถทำกิจกรรมร่วมกับชุมชนเพื่อเตรียมงานบุญ หาเครื่องแต่งการพื้นถิ่นเพื่อสวมใส่ในวันงานบุญ ทำให้นักท่องเที่ยวและชุมชนมีประสบการณ์ร่วมกัน เรียนรู้ซึ่งกันและกัน ในลักษณะนี้จะเป็นเครื่องมือรักษาสมดุลระหว่างการเปลี่ยนแปลงที่จะเกิดขึ้นและผลประโยชน์ของชุมชน

ภาพที่ 4.12 แสดงกิจกรรมที่นักท่องเที่ยวมีส่วนร่วมกับชุมชนเพื่อเตรียม สถานที่ อาหาร การแสดงในวันก่อนการมีเทศกาลงานบุญ

ที่มา: คณะผู้วิจัย, ธันวาคม 2555.

ภาพที่ 4.13 แสดงกิจกรรมที่นักท่องเที่ยวมีส่วนร่วมกับชุมชนในวันเทศกาลงานบุญ
ที่มา: คณะผู้วิจัย, ธันวาคม 2555.

ภาพที่ 4.14 แสดงการรับขวัญนักท่องเที่ยวจากชุมชนในวันเทศกาลงานบุญ
ที่มา: คณะผู้วิจัย, ธันวาคม 2555.

ภาพที่ 4.15 แสดงกิจกรรมการท่องเที่ยวซึ่งนำเที่ยวโดยเด็กๆในชุมชน
ที่มา: คณะผู้วิจัย, ธันวาคม 2555.

5. Website

The screenshot shows a website with a wooden texture background. At the top, there are several navigation buttons: "หน้าหลัก" (Home), "ประวัติชุมชน" (Community History), "แหล่งท่องเที่ยว" (Tourist Attractions), and "เว็บบอร์ด" (Web Board). Below these is a large central image showing a group of people in traditional Thai attire. To the right of this image are four more buttons: "กิจกรรม" (Activities), "เอนิเมชั่น" (Animation), "ติดต่อชุมชน" (Contact Community), and "สารจากแควมัม" (Message from the Community). Below the central image are two more buttons: "เกี่ยวกับชุมชน" (About the Community) and "ปรพพินเษน้ำ" (Praphan Nua). The main content area contains text in Thai, including a paragraph about the community's history and a paragraph about the community's activities. At the bottom, there is a row of five small images showing various scenes from the community, followed by the "CREATIVE TOURISM THAILAND" logo.

หน้าหลัก ประวัติชุมชน แหล่งท่องเที่ยว เว็บบอร์ด

กิจกรรม
เอนิเมชั่น
ติดต่อชุมชน
สารจากแควมัม

เกี่ยวกับชุมชน ปรพพินเษน้ำ

"ชาวคูโง" เป็นชนกลุ่มหนึ่งที่อพยพมาจากประเทศจีนลงมาได้
เดิมนั้นอยู่ที่เมืองหนานไยชานและถาว อันตั้งอยู่ใกล้ชายฝั่งทะเลของจังหวัด
ภาคอีสานของไทย ส่วนหนึ่งอยู่ในจังหวัดกาฬสินธุ์และอำเภอ ชาวไทยที่อพยพลงมาตั้งอยู่
ใกล้กับเขาเมือง จากต้องพึ่งพาอาศัยธรรมชาติจาก เช่น เก็บผลไม้ไป ขาย ไร่และ
มาเป็นอาหาร นำไม้ไป ปลูกเขามาเป็นเกาะต่าง ๆ เช่น กระบี่ กระดาษ ตะกั่ว
และเครื่องใช้อื่น ๆ ชาวคูโงเป็นผู้ที่สืบไปธรรมเนียมประเพณีและวัฒนธรรมของ
ตนเอง เช่น ภาษาพูด การแต่งกาย ดนตรีพื้นบ้าน การทอผ้า การจักสานไม้ไผ่ ซึ่งเป็น
เอกลักษณ์เฉพาะตัว

ซึ่งอยู่เชิงเขาพนาท้อถาวร จากอีสานเหนือลงมาทางใต้ในเขต อ.ภักดีนรารักษ์
จ.กาฬสินธุ์ อยู่ห่างจากตัวจังหวัดไปทางทิศตะวันออกเฉียงใต้ประมาณ 90 กม. ห่างจาก
กรุงเทพฯ 650 กม. โดยแยกจากทางหลวงหมายเลข 2042 สายภักดี - นารักษ์
กุดหาร (เส้นทางสู่ประจวบคีรีขันธ์) มีพิกัดที่ละติจูด 52 ที่บ้านนาโคกได้มีชาวบ้านไป
ตามถนนลูกรังเข้าหมู่บ้าน ระยะทาง 3 กม.

เป็นหมู่บ้านขนาดเล็กจำนวน 130 หลังคาเรือน มีประชากร 577 คน ลากเป็นคลอง
ขงปี มีสายขนาดเล็ก ๆ ไร่ผาน้ำ ชาวบ้านได้นำไม้ไผ่มาเปิดสอนนักเรียนที่
ตั้งการศึกษาค้นคว้าในบริเวณบ้านนาโคก อ.ภักดีนรารักษ์ จ.ภักดี สืบสานวัฒนธรรม
ชาวไทย สืบประเพณีมาทอผ้าไหมแบบทอเอง มีคลังสินค้าขายของเก่า ๆ ไปไหนไม่
ขาดแคลน มีสวนกล้วย กล้วยน้ำว้า กล้วยหอม กล้วยน้ำว้า กล้วยหอมทองที่มี
บ้าน ซึ่งเลี้ยงไก่ไทย ขงไม้ไผ่ ฟัก และ กล้วยน้ำว้า และยังมีมีการผลิตสินค้า
ผลิตภัณฑ์พื้นบ้าน การทอผ้าจักสานไม้ไผ่ และผลิตผลิตภัณฑ์ทางการศึกษา
บ้านนาโคก สำนึก ศักยภาพไม่ได้ขาดแคลนและพร้อมใจที่จะส่งเสริมให้กลุ่มผู้มา
เรียนรู้ตามธรรมชาติ บ้านนาโคกของหมู่บ้าน

CREATIVE TOURISM THAILAND

ภาพที่ 4.16 แสดงเว็บไซต์ทางการท่องเที่ยว
ที่มา: คณะผู้วิจัย, 2555.